

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum sit in cognitione sensitua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Dan. 7. sup. illud p. o. po. fuit autem to. 4. & habetur in deere to. 37. ca. qui de men. fa. Lib. 2. c. 40. in princip. tomo 3.

Super illud ad Ephc. 4. non ambulatis in uanitate sensus tomo 9.

Q. preced. art. c. 11.

D. 929.

Cap. 21. ante med. to. 1.

Ad Dama. de filo pro digo. ante med. tom. 4.

Cap. 4. in fi. tomo 1.

Cap. 29. parum a prin. tomo 1.

lem. * Qui de mēsa, vel uino regis noluerūt comedere ne polluant, si sapientiā atq; doctrinā Babyloniorum scirent esse peccatum, nūq; acquiescerent discere quod nō licebat. Et Aug. dicit in 1. de doctrina Christiana. q; si qua uera philosophi dixerunt, ab eis sunt tanquā ab iniustis possessoribus in usum nostrum uendicanda. Non ergo circa cognitionem intellectuam potest esse curiositas uitiōsa.

SED CONTRA est, qd Hieronymus † dicit. Nonne uobis vī in uanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dialectica arte torquetur, qui physicus perferuator oculos trans cœlum leuat? sed uanitas sensus, & obscuritas mentis est uitiōsa. ergo circa intellectūas scientias potest esse curiositas uitiōsa.

RESPON. Dicendū, q; sicut dictum est, * studiositas nō est directē circa ipsam cognitionē, sed circa appetitum & studium cognitionis acquirendæ. Ali ter autem est iudicandum de ipsa cognitione ueritatis, & aliter de appetitu & studio ueritatis cognoscendæ. Ipsa enim^d ueritatis cognitio, per se loquendo, bona est. Potest autem per accidens esse mala, rōne scilicet alicuius consequentis, uel inquantum. I. aliquis de cognitione ueritatis superbit, sicut illud 1. ad Corint. 8. Scientia inflat: uel inquantum homo utitur cognitione ueritatis ad peccandum. Sed ipse appetitus, uel studium cognoscendæ ueritatis potest habere rectitudinē, uel peruersitatē. Vno quidē modo, prout aliquis tendit suo studio in cognitionem ueritatis, prout per accidens iugitur ei malum, sicut illi qui student ad scientiā ueritatis, ut exinde superbiant. Vnde Aug. dicit in lib. de moribus Eccl. * Sunt qui desertis uirtutibus, & nescientes quid sit Deus, & quanta sit maiestas semper eodem modo manentis naturæ, magnū aliquid se agere putant, si uniuersam istam corporis molem, quam mundū nuncupamus, curiosissime intensissimeque perquirant. Vnde etiam tanta superbia gignitur, ut in ipso cœlo, de quo saepe disputant, sibi met habitare uideantur. Similiter etiā illi qui student addiscere aliquid ad peccandum, uitiōsum studium habent, sicut illud Hier. 9. Docuerunt linguam suam loqui mendaciū: ut inique agerent, laborauerunt. Alio autem modo potest esse uitium ex ipsa inordinatione appetitus & studii ad discendam ueritatem. Et hoc quadrupliciter. Vno modo, inquantum per studium minus uile retrahitur a studio, quod eis ex necessitate incūbit. Vnde Hier. dicit. * Sacerdotes dimissis Euangeliis & prophetis, uidemus comedias legere, & amatoria bucolicorum uersuum uerba cantare. Alio modo, inquantum studet aliquis addiscere ab eo a quo non licet: sicut patet de his qui aliqua futura a dæmonibus perquirunt, quæ est superstitiosa curiositas. Vnde Aug. dicit in lib. de uera * religione. Nescio an philosophi impedirentur a fide uitio curiositatis in per cunctandis dæmonibus. Tertio, qñ hō appetit cognoscere ueritatem circa creaturas non referendo ad debitū finem, sed ad cognitionem Dei. Vnde Aug. dicit in lib. de uera * religione, q; in consideratione creaturarū non est uana, & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia & semper manentia faciendus. Quarto modo, inquantum aliquis studet ad cognoscendam ueritatem supra proprii ingenii facultatē, quia per hoc homines de facili in errores labuntur. Vnde dicitur Eccl. 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et postea sequitur. Multos n.

F supplantauit suspitio eorum, & in ueritate sensus eorum.

AD PRIMUM uero dicitur, q; bonū habet in cognitione ueritatis: non tñ^d summū bonū consistit in cognitione cuiuslibet ueritatis, sed in cognitione summæ ueritatis, ut patet in 10. ethi. * Et ideo potest esse uitiōsa, si per ne aliquorum ueritatis, secundum ordinem ueritatis non debito modo ordinatur ad summam ueritatis, in qua consistit summū bonū.

AD SECUNDVM dicitur, q; eū nō sicut in gnitione ueritatis secundum se bonū habet, sed excluditur quin possit aliquis cognoscere ueritatis appetere: quia etiam inordinatur ad bonū debito modo regulatum esse.

AD TERTIVM dicitur, q; studium philosophi perceptorum Deo illis reuocatur ad Rom. 1. Sed quia quidam philosophi ueritatem ad fidei impugnationem, ideo ab ipso ad Colof. 2. Videte ne quis uos decipiat philosophiam, & inanem scientiam secuturam nem hominum, & non secuturam Christum. Dionysius dicit in Epistola ad Polycarpum quibusdam philosophis, quod diuinitatem contra diuinam uitantur, per sapientiam diuites expellere diuinam uenerationem.

ARTICVLVS II. Verum uitium curiositatis sit circa sensum suam cognitionem.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, q; uitium curiositatis non sit circa sensum suam cognitionem. Sicut n. aliqua cognoscuntur per sensum uisus, ita etiā aliqua cognoscuntur per sensum tactus & gustus: sed circa tangibilia & gustabilia nō ponitur uitiōsa curiositatis, sed magis uitiōsa luxuria & gula. ergo uideretur, q; uitiōsa curiositas non sit uitiōsa.

¶ 1. Præ. Curiositas esse uideretur in inspectione ludorū. Vnde Aug. dicit in 6. cōfessio. * q; quodam pugnae casu cū clamor ingens totius populi uehemēter. Aliquum pulsasset, curiositate uicta aperuit oculos: sed inspectio ludorū nō uidetur esse uitiōsa, quia hōi inspectio delectabilis redditur per representationem, in qua homo naturaliter delectatur, ut Philod. dicit in sua poetria. * non ergo

circum sensibilibus cognitionem est uitium curiositatis.

¶ 2. Præ. Ad curiositatē pertinere ueritatis actus proximorū perquirere, ut dicit Beda: * sed perquirere facta aliorum nō ueritatis esse uitiōsum, quia sicut dicitur Eccl. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. ergo uitium curiositatis non est in hōi particularibus sensibilibus cognoscendis.

Ad hoc dicitur, quod sicut licet Aristoteli in lib. de sensu & sensu, illam hominis olfactionem, qua in florum odore delectatur sine illa ad tactum & gustum relatione, qua soli homini propria dicitur, reducere in aliam humanam vitalem speciem, scilicet in sanitatem cerebri, ut patet ibi, ita quod possit naturam dedisse hominalem sensationem...

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. de vera religione, quod concupiscentia oculorum reddit homines curiosos. Vt autem dicit Beda, Concupiscentia oculorum est non solum in discendis magicis artibus, sed etiam in contemplan- dis spectaculis, & in dignoscendis & carpendis vitis proximorum, quae sunt quaedam particularia sensibilia. Cum ergo concupiscentia oculorum sit quoddam vitium, sicut est superbia vite, & concupiscentia carnis, contra quae diuiditur in 1. Ioa. 2. videtur quod vitium curiositatis sit circa sensibilibus cognitionem.

RESPON. Dicendum, quod cognitio sensitiua ordinatur ad duo. Vno modo, tam in hominibus, quam in alijs animalibus ordinatur ad corporis sustentationem, quia per huiusmodi cognitionem homines, & alia animalia vitant nocua, & conquirunt ea quae sunt necessaria ad corporis sustentationem. Alio modo, specialiter in homine ordinatur ad cognitionem intellectualem, uel speculationem, uel practicum. Apponitur ergo studium circa sensibilia cognoscenda, dupliciter potest esse vitiosum. Vno modo, inquantum cognitio sensitiua non ordinatur in aliquod vitale: sed potius auerit hominem ab utili consideratione. Vnde Augustinus dicit in 10. conf. Canem currentem post leporem iam non specto cum in circo sit. At vero in agro si casu transeam, auerit me fortassis ab aliqua magna cogitatione, atque ad se conuerit illa venatio: & nisi iam mihi demonstrata infirmitate mea, cito admoneas, vanus hebesco.

Alio modo, inquantum cognitio sensitiua ordinatur ad aliquod noxium, sicut inspectio mulieris ordinatur ad concupiscendum, & diligens inquisitio eorum quae ab alijs sunt, ordinatur ad detrahendum. Signis autem cognitioni sensibiliu intendit ordinatè per necessitatem sustentationem rerum tangibilium ad alia opera. Et si primo modo intelligitur, tunc differentia est nulla: quia etiam curiositas est circa applicationem tactus, & omnium sensuum ad sentiendum sua sensibilia, ut in littera dicitur. Si secundo modo, falsa est differentia: quia nec luxuria, nec gula est circa usum tangibilium, quo venduntur, & emuntur, & alia multa de eis sunt.

Ad hoc dicitur, quod sermo litterae formalis est, & de visu tangibilium, quatenus tangibilia sensu tactus & gustus, ut est quidam tactus, sunt, intelligitur. Huiusmodi autem visus in venereis cibo, potaque consistit, quod differentia consistit in hoc, quod gula, seu luxuria versatur circa delectationem tangibilium, quae consistit in visu eorum, hoc est, in applicatione eorum ad venereos actus, seu ad comedendum & bibendum. Curiositas vero versatur circa de-

lectationem eorundem, scilicet tangibilium, & etiam reliquorum sensibilibus, scilicet gustabilium, odorabilium, audibilium, ac visibilium, quae consistit in cognitione eorundem. Curiosus enim querit cognoscere ac discernere sensibilia. Luxuriosus autem, ac gulosus querit vti sensibilibus. Vnde, ut Augustinus docuit allatus in littera, voluptuosus querit sensibilia, quae delectant. Curiosus querit sensibilia etiam si molestant: quoniam ad cognoscendam oportet contraria sentire, ad viuendum autem delectabilia sola conueniunt. Et hinc habes primo qualis est delectatio libidinosa, quae consistit in tactibus & oculis, illa scilicet quae conueniunt visum tangibilium. Illa siquidem carnalis delectatio, quae in illo usu qui secundum suam naturam praerius natus est esse ad concubium, etiam si in illa siliatur, est libidinosa, ut clare patet ex differentia ad delectationem curiosam, quae est, si delectatur in discernendo mole a duro, calidum a frigido, asperum a leni, & cognitione eorum. Constat namque quod delectatio eorum qui in oculis & tactibus delectantur, non est circa cognitionem sensibilibus. Habet secundò, quod si virgo tanta curiositate tenetur ad sciendum quid venerem opus esset, & propterea illud appeteret, dupliciter peccaret, scilicet stupro, & curiositate, sicut qui appetit moechari ut fit reur.

Ad primum ergo dicendum, quod luxuria, & gula sunt circa delectationes, quae sunt in visu rerum tangibilium. Sed circa delectationem cognitionis omnium sensuum est curiositas, & vocatur concupiscentia oculorum: quia oculi sunt ad cognoscendum in sensibus principales, unde omnia sensibilia videri debent, ut Augustinus dicit in 10. libr. confess. Et sic dicit Augustinus ibidem subdit, ex hoc evidentiùs discernitur, quid voluptatis, quid curiositatis agatur per sensus, quod voluptas pulchra, suauia canora, sapida, lenia, sedatur. Curiositas autem etiam his contraria tenendi causa non ad subeundam molestiam, sed experiendum non sciendum libidinem.

Ad secundum dicendum, quod inspectio spectaculorum vitiosa redditur, inquantum per hoc homo fit pronus ad vitia vel lasciuie, vel crudelitatis, per ea quae ibi representantur. Vnde Chrysostomus dicit, quod adulteros inuerecundos constituunt tales inspectiones.

Ad tertium dicendum, quod prospicere facta aliorum, vel inquirere bono animo, vel ad utilitatem propriam, ut si homo ex bonis operibus proximi pronocetur ad melius: uel etiam ad utilitatem illius, ut si corrigatur siquid ab eo agit vitiosè secundum regulam charitatis, & debiti officij, est laudabile secundum illud ad Hebr. 10. Considerate uos inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum. Sed si aliquis intendat ad consideranda vitia proximorum ad despiciendum, uel detrahendum, uel saltem inutiliter inquietandum, est uitiosum. Vnde dicitur Prou. 24. Ne insidieris, & queras impietatem in domo iusti, neque uastes requiem eius.

Curiositas autem crudelia, bonis moribus aduersatur: quia inductiua ex natura sua sunt ad uitia, ut Chrysostomus in littera dicit. Sicut contra si representantur pia, aut diuina, consonant pietatis & religionis uirtutibus. Et quoniam communiter qui insunt hu- iusmodi spectaculis, delectationis causa ad sunt: ideo si indecentia sunt quae representantur, non excusantur a peccato uidentes, dato quod in ueritate sola eos representatio delectaret: & ratio est, quia saltem dant exteriori actu operam rei illicitae, scilicet delectabili praesentiae de indecentibus. Praesentia siquidem illa exterior suapte natura communiter fit ad delectandum animum non de sola representatione, sed de representationis, ut patet. Praeter hoc autem grauius peccat uiri graues ratione scandali & mali exempli. Grauisime autem clerici, religiosi, sacerdotes, aut pontifices in hoc

Lib. 10. c. 35. tom. 1. Lib. 16. c. 35. ante mealu. tom. 1.

Homil. 6. in Matth. non remote a fine. tom. 2.

Nam si representantur luxuriosa, aut crudelia, bonis moribus aduersatur: quia inductiua ex natura sua sunt ad uitia, ut Chrysostomus in littera dicit. Sicut contra si representantur pia, aut diuina, consonant pietatis & religionis uirtutibus. Et quoniam communiter qui insunt hu- iusmodi spectaculis, delectationis causa ad sunt: ideo si indecentia sunt quae representantur, non excusantur a peccato uidentes, dato quod in ueritate sola eos representatio delectaret: & ratio est, quia saltem dant exteriori actu operam rei illicitae, scilicet delectabili praesentiae de indecentibus. Praesentia siquidem illa exterior suapte natura communiter fit ad delectandum animum non de sola representatione, sed de representationis, ut patet. Praeter hoc autem grauius peccat uiri graues ratione scandali & mali exempli. Grauisime autem clerici, religiosi, sacerdotes, aut pontifices in hoc

QVAESTIO CLXVIII. F

hoc delinquerent. Et licet ad indecēta spe...

De Modestia secundum quod consistit in exterioribus motibus corporis, in quatuor articulos diuisa.

Ostea considerandum est de modestia secundum quod consistit in exterioribus motibus corporis.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, Vtrum in exterioribus motibus corporis, qui serio aguntur, possit esse virtus & vitium.

Secundo, Vtrum possit esse aliqua virtus circa actiones ludi.

Tertio, De peccato quod fit in excessu ludi.

Quarto, De peccato ex defectu ludi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in exterioribus motibus corporis sit aliqua virtus.

Ad primum sic proceditur. Vnde dicitur in exterioribus motibus corporis non sit aliqua virtus. Ois n. virtus pertinet ad spiritualē...

2. Præ. Virtutes non in sunt nobis à natura, vt patet per Philos. in 2. Eth. sed motus corporales exteriores in sunt hoibus à natura...

3. Præ. Ois virtus moralis est circa actiones quæ sunt ad alterū, sicut iustitia: vel circa passionēs sicut temperantia & fortitudo: sed exteriores motus corporales non sunt ad alterum, neque etiam sunt passionēs. ergo circa eos non est aliqua virtus.

4. Præ. In oī opere virtutis est studiū adhibendū, ut supra dictū est: sed adhibere studiū in dispositione exteriorū motū est vituperabile. dicit. n. Ambr. in 1. de offi. Est gressus probabilis, in quo sit species autoritatis, grauitatisque pōdus, trāquillitatis vestigiū, ita tñ si studiū desit atque affectatio, sed motus sit purus ac simplex. ergo vī q̄ circa compositionem exteriorū motū non cōsiltat virtus.

SED CONTRA est, q̄ decor honestatis pertinet ad virtutē: sed cōpositio exteriorū motū pertinet ad decorē honestatis. dicit. n. Ambr. in 1. de offi. Sic ut mollitudo & infractum, aut vocis sonus, aut gressus corporis, non probō: ita nec agrestē, aut rusticam naturā imitemur, effigies eius, formula disciplina, forma honestatis est. ergo circa compositionem exteriorū motū est virtus.

RESPON. Dicendum, q̄ virtus moralis consistit in hoc, q̄ ea que sunt rationem ordinantur. Manifestum est autem, q̄ superiores motus hominis sunt per rationem: sed ad imperium. n. rationis exteriora non uentur. Vnde manifestum est, q̄ circa motum ordinationem virtus moralis consistit: ratio autem horum motū antecedit ad duo. Vno quidem modo, secundum naturam personæ: alio modo secundum ordinem ad exteriores personas, negotia, seu loca. Ambr. in lib. de offi. Hoc est palam, q̄ di tenere, cōueniētia cuique loci & personæ: & hoc pertinet ad primum. Quod secundum, subditur. Hic ordo gressuum hic ornatus ad omnem adionem accendit: ideo circa huiusmodi exteriores motus dicitur duo. s. ornatus, qui respicit motus personæ: vnde dicit, q̄ est scientia circa motu & habitudine: & bonam ordinationem: cit conuenientiam ad diuersa negotia, cōstant. Vnde dicit, q̄ est experientia: id est, distinctio actionum.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ motus sunt quædam signa interioris dispositionis: illud Eccle. 19. Amictus corporis, & gressus hominis, enuntiant de illo. Et dicit in 1. de offi. quod habitus mentis in statu cernitur, & quod vox quædam animæ sit motus.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ quædam dispositio habeat homo aptitudinem ad illam dispositionem exteriorum motuum: deest nature, potest suppleri ex industria. Ambr. dicit in 1. de offi. Motum naturam siquid sanè in natura vitij est, in industria...

AD TERTIVM dicendum, q̄ sicut dicitur, superiores motus sunt quædam signa interioris dispositionis, quæ præcipuè attenditur secundum passionēs: & ideo moderatio exteriorum motuum requirit moderatiōem interiorū passionū. Ambr. dicit in 1. de offi. q̄ hinc. s. c. m. p. tioribus, hō cordis nostri ad cōcordiam aut iactatior, aut turbidior, aut grauior, aut purior, & maturior est imatur. Et mox dicit, q̄ riores alij homines de nobis iudicij capere. Lud Eccle. 19. Ex visu cognoscitur vir, & ex facie cognoscitur senatus. Ex hoc motu exteriorum motū quodammodo ad iudicium pertinet. sicut illud quod Aug. dicit in regula. In motibus vestris nihil fiat, quod cum aliquo aspectum, sed quod vestram decet aspectum. ideo moderatio exteriorum motuum pertinet ad duas virtutes, quas Philo. tangit in 1. de offi. ad duas virtutes, quas Philo. tangit in 1. de offi. quātū. n. per exteriores motus ordinantur...

4. Eth. 1. c. 16. prin.

Est August. hoc loco, t. 8.

In prin. lib. 2. Eth. t. 5.

q. 166. art. 7. arg. 1.

li. 1. c. 18. circa med. t. 1.